

Europa als Kulturgemeinschaft Neue Perspektiven und Herausforderungen

Dr. Hubert Gehring

Leiter, KAS-Verbindungsbüro Bratislava

Grusswort

Exzellenzen,
Eminenzen,
werte Damen und Herren,

im Namen der Konrad-Adenauer-Stiftung darf ich Sie zu unserer heutigen Veranstaltung zum Thema Europa als Kulturgemeinschaft herzlich begrüßen. Es ist für mich eine große Freude und Ehre, dass so viele Gäste unserer Einladung gefolgt sind. Vielen Dank für Ihr Interesse.

Dieses Kolloquium ist eine Fortsetzung einer guten Tradition des Büros der Konrad-Adenauer-Stiftung in Bratislava, die im Dezember 1998 nach dem EU-Gipfeltreffen in Wien begonnen hat. Zehn Jahre organisiert unsere Stiftung jährlich eine solche Veranstaltung. Und einer der Träger und wichtiger Mitgestalter dieser Tradition ist der ehemalige slowakische EU-Chefunterhändler und heute Mitglied der Europäischen Kommission zuständig für allgemeine und berufliche Bildung, Kultur und Jugend Ján Figel.

Ich möchte mich an dieser Stelle bei Ihnen Herr Kommissar für Ihre vielfältige Unterstützung, für Ihre Bereitschaft, an unseren Kolloquien zu sprechen und für ihr Interesse an der Arbeit der Stiftung sehr herzlich bedanken.

Wie Sie wissen, haben das Europäische Parlament und der Rat im Dezember 2006 beschlossen, das Jahr 2008 zum „Europäischen Jahr des interkulturellen Dialogs“ zu erklären. Mehrere bekannte Persönlichkeiten der europäischen und internationalen Kulturszene wurden von der Europäischen Kommission eingeladen, als Botschafter des Jahres tätig zu sein. Zwei dieser Botschafter darf ich recht herzlich unter uns begrüßen: Dirigent Jack Martin Händler und Direktor des Theaters Arena Juraj Kukura.

Ab 1. Januar 2007 hat die Europäische Union 27 Mitgliedsstaaten. Mit jeder Erweiterung sind die europäischen Bürger und alle Personen, die vorübergehend oder ständig in der Europäischen Union leben, mit unterschiedlichen Kulturen, einer höheren Zahl an Sprachen und Religionen, sowie ethnischen und kulturellen

Hintergründen konfrontiert. Diese Vielfalt zu erhalten und zu unterstützen und sie anderen näher zu bringen, ist einer der Ziele der Europäischen Union.

Ich freue mich sehr, dass wir gerade hier in Bratislava, in der Slowakei, einem Land, das ein hervorragendes Beispiel dafür ist, was Europa so einzigartig in der Welt macht: die Vielfalt der verschiedenen Kulturen und ihre wechselseitigen Einflüsse über das Thema Europa als Kulturgemeinschaft sprechen werden.

Vielen Dank für Ihre Aufmerksamkeit.

Ján Figel'

Mitglied der Europäischen Kommission

Európa ako spoločenstvo kultúr – nové perspektívy a výzvy.

Vážený pán riaditeľ Gehring,
Excelencie,
milé dámy, vážení páni!

Som rád, že mám príležitosť opäť sa s Vami stretnúť na tomto fóre, ktoré už tradične organizuje Nadácia Konrada Adenauera. Každý rok v máji si už opakovane pripomíname pristúpenie Slovenska do Európskej únie.

Úvod

Veľa sa toho udialo za desať rokov, odkedy sa stretávame na týchto podujatiach. Veľa zmien sa stalo súčasťou našich životov a my sme účastní nových vzťahov a súčasťou nových štruktúr. Pred desiatimi rokmi bola SR v izolácii od prebiehajúceho integračného procesu v našom okolí. Na západ od nás v roku 1998 vznikla spoločná mena euro. Pred piatimi rokmi v máji sme v jedinom doteraz platnom referende rozhodli, že chceme byť plnohodnotnou súčasťou tohto procesu a priestoru. Pred týždňom EK odporučila Slovensko na prevzatie eura od 1. 1. 2009. Slovensko sa tak ocitne v eurozóne ako prvá spomedzi visegrádskeho krajín. Pred 10 rokmi sme boli v tejto skupine poslednými, ba "pod čiarou". Táto výrazná zmena je potvrdením otvorenosti procesov, ktorých sme súčasťou, ale aj schopnosti Slovenska dynamicky napredovať. Želám Slovensku, aby takéto úspešné desaťročie v jeho vývoji nebolo osamotené, skôr ešte prekonávané v budúcnosti. Úspešné výsledky krajiny sú povzbudením pre vlastnú sebadôveru, ale aj inšpirujúcim príkladom pre iných.

Ale nejde len o ekonomiku či o politiku. Ide hlavne a na prvom mieste o ľudí a dôstojnosť ich života. Dôležité je, aby z týchto historických zmien profitovala celá krajina, jej regióny a občania. Základom pre dlhodobý rozvoj a modernizáciu Slovenska sú rozumné hospodársko-sociálne reformy, priaznivé podnikateľské prostredie, investície do vzdelania a inovácií, posilňovanie vymožitelnosti práva a vyššia kultúra práva a zákonnosti, konsolidácia verejných financií a efektívne využitie rozsiahlej európskej štrukturálnej pomoci.

Kultúra ako základ spoločného Európskeho projektu

Európska integrácia začínala ekonomickými témami ako sú výroba uhlia a ocele. Odvtedy sa však posunula výrazne ďalej. Priniesla reality akými sú spoločný trh, spoločná poľnohospodárska politika, jednotná mena, Schengen, spoločná zahraničná a bezpečnostná politika. Ľudia dnes v EÚ stále viac diskutujú o témach nemateriálnych, ako sú identita, hodnoty, kultúra, migrácia, európske občianstvo,

vedomosti a uznávanie kvalifikácie, hranice Európy. Európa – to je viac než len ekonomický či obchodný priestor. Zjednotená Európa – to je spoločenstvo krajín a ich kultúr.

Chlieb potrebujeme každodenne, ale pre šťastie človeka to nestačí. Nikto rozumný sa nezamiluje do trhu, ani európskeho, aj keď je stabilný a solventný (a to je dobré a dôležité). Kým ekonomika - ako chlieb - predstavuje nevyhnutnosť, kultúra - ako hovorí americký básnik Thomas S. Eliot - predstavuje jednoducho to, čo robí život hodným žitia. Jestvujú stovky rôznych definícií kultúry. Podľa jedného z lexikónov, kultúra je „súhrn spoločnosťou prenášaných vzoriek správania, umenia, presvedčenia a viery, inštitúcií, a všetkých ďalších výtvorov ľudskej práce a myslenia“. Kultúru treba chápať ako duchovné a materiálne spojivá charakterizujúce spoločnosť. Je súborom všetkého, čím človek humanizuje svet od začiatku ľudských dejín. Z nej vyrastajú hodnoty, ktoré nás zjednocujú, a ich hierarchia. Z kultúry vychádza naše chápanie sveta a človeka a preto kultúra určuje charakter našich sociálnych, interpersonálnych vzťahov. Teológ, humanista a filozof, symbol slovenskej kultúrnosti Ladislav Hanus píše: „Cez kultúru lepšie poznáme človeka. Cez človeka lepšie poznáme kultúru. Človek a kultúra, to sú dve tváre jednej a tej istej skutočnosti.“ Podľa švajčiarskeho filozofa Denisa de Rougemonta, spolupracovníka Roberta Schumana, „kultúra vyžaduje paradoxný súlad: rozmanitosť musí byť princípom jednoty; prijímanie rozdielov je nevyhnutné nie pre delenie, ale pre ešte väčšie obohatenie kultúry.“

Znovu (a opätovne) sa potvrdzuje dôležitosť kultúry pre budúcnosť jednotlivcov i národov. Spoločná Európa vo svojej podstate bola kultúrnym projektom od začiatku. Na úvod svojich memoárov Jean Monnet píše: "Nevytvárame alianciu štátov, ale zjednocujeme ľudí." To je náročnejšia ambícia, ale aj dôležitejšia a prínosnejšia pre charakter vzťahov medzi národmi. Je to citlivé zároveň, keďže sa týka identity, tradícií, histórie. Preto integrácia neznamena absorpciu alebo asimiláciu nových alebo menej početných národov väčším celkom, ale predovšetkým ich participáciu, ich účasť na báze rovnosti v tomto celku. Konrad Adenauer na adresu zjednocujúcej sa Európy sa v roku 1957 v Bruseli počas jednej z *Grandes Conférences Catholiques* vyslovil takto: „Európska integrácia by nemala byť zvieracou kazajkou pre národy Európy, ale mala by byť ich spoločnou oporou, spoločnou podporou pre zdravý, individuálny rozvoj každého z nich.“ Môžeme si všimnúť, že to nie je primárne ekonomický argument, ale skôr kultúrny.

Ako Európania zdieľame spoločné kultúrne dedičstvo, ktoré je výsledkom stáročí tvorivosti, migračných pohybov a výmen. 55% svetového turizmu smeruje do malej Európy aj kvôli tomuto atraktívnemu kultúrnemu dedičstvu celého ľudstva. Kultúrna, etnická a náboženská rozmanitosť je našou charakteristikou, nie problémom. Inteligencia sa predsa tiež neprejavuje uniformitou, ale tvorbou rozmanitosti a originality. Táto rozmanitosť bola a je inšpirujúcou pre veľa krajín vo svete. Divadlá, koncertné siene, univerzity, katedrály, ale aj demokratické inštitúcie, právo národov a olympijské hnutie, sa z Európy rozšírili do celého sveta.

Originalita a úspech EÚ spočíva v jej schopnosti rešpektovať rôznorodú a poprepletanú históriu, jazyky a kultúru svojich členských štátov a zároveň presadzovať porozumenie a pravidlá, ktoré garantujú mier, stabilitu, prosperitu a solidaritu. Toto zjednotenie v rozmanitosti je viac než inokedy nevyhnutnosťou v globalizujúcom sa svete. Izolovaní a rozdelení v ňom neobstojíme.

Únia postupne rozširovala oblasti svojich politík – z pôvodných ekonomických na oblasti, ktoré sú skôr nemateriálneho charakteru ako napr. vzdelávanie, kultúra a občianska spoločnosť. Lisabonská zmluva, ktorá je v procese schvaľovania, prináša i spoluprácu v oblasti športu a turizmu.

Pred rokom, v máji 2007, uskutočnila Európska komisia v oblasti kultúrnej spolupráce vážny kvalitatívny posun vpred. Prijali sme **Európsku agendu pre kultúru v globalizujúcom sa svete**. Táto agenda obsahuje tri hlavné piliere:

(1) potvrdzuje kultúrnu rozmanitosť a potrebu medzikultúrneho dialógu;

Kultúrna rozmanitosť je základnou charakteristikou a medzikultúrny dialóg, nie harmonizácia, je nástrojom pre vzťah rôznych kultúr.

(2) charakterizuje kultúru ako katalyzátor kreativity;

Kultúra nie je o konzume, ale o tvorivosti. Kultúra prospieva a prispieva aj ekonomicky, nie je položkou spotrebnou.

(3) zvyrazňuje kultúru ako dôležitý prvok vonkajších vzťahov EÚ;

Európa ako spoločenstvo kultúr je reálnym príspevkom a dôležitým príkladom pre spolužitie kultúr v XXI. storočí. Úcta ku kultúrnej rozmanitosti, ochrana a podpora malých a zraniteľných kultúr vo svete je vecou solidarity a globálnej zodpovednosti.

Týmto návrhom sa otvoril ďalší významný priestor na spoluprácu medzi členskými krajinami EÚ, ale aj s okolitým svetom. Po vyjadrení podpory zo strany odbornej verejnosti (Kultúrne fórum pre Európu v Lisabone v septembri) a Rady ministrov kultúry v novembri 2007 sme začali pracovať na implementácii tejto agendy.

Dialóg, ktorý je schopný objasniť rozmanitosť

Rád by som sa zameral predovšetkým na prvý pilier spomenutej agendy: na uznanie kultúrnej rozmanitosti Európy a podporu medzikultúrneho dialógu.

Kultúrna rozmanitosť je naším veľkým spoločným európskym bohatstvom. Bohatstvom, nie problémom, či trestom! Milan Kundera, spisovateľ českého pôvodu žijúci vo Francúzsku charakterizoval Európu ako maximálnu rozmanitosť na minimálnom priestore. Niektorí označujú rozlohou relatívne malú Európu za výbežok, polostrov rozsiahleho ázijského kontinentu.

Je faktom, že dnes žijeme v Európe, ktorá je pestrejšia ako kedykoľvek predtým. Naše mestá, sídliská a obce sú mikrosvetmi rozmanitosti a odlišnosti.

Európa sa čoraz viac stáva miestom stretávania rôznych jazykov, kultúr, náboženstiev. Stojíme pred výzvou poznať a prijať túto rozmanitosť. Prijat' – to je viac ako iba tolerovať (lat. *tolerare* = znášať), to je viac ako pasívna, či trpená "existencia, žitie vedľa seba". Zároveň však stretnutie kultúr znamená ich vzájomné ovplyvňovanie, miešanie, interakciu, konfrontáciu. A naopak, ako pripomína mexický spisovateľ Octavio Paz, civilizácia zomiera, ak je izolovaná. Kto sa uzatvára, začína sa izolovať. Deliaci čiara v dnešnom svete nie je medzi kultúrami, ani medzi civilizáciami. Ide cez, ide naprieč kultúrami a naprieč civilizáciami. Na jednej strane je otvorenosť a úcta k človeku, na druhej militantný fanatizmus. Jeho prvými obeťami sú otvorené hlavy a umiernené srdcia v rámci vlastnej komunity (viď predvojnový nacizmus v Nemecku, červený teror v Sovietskom Rusku a jeho satelitoch alebo v Kambodži počas vlády Červených kmérov, islamský terorizmus medzi šiitmi a sunitmi). Európa ako spoločenstvo kultúr sa rodila práve cez odmietnutie revanšu a novej konfrontácie, cez zmierenie a praktickú solidaritu. Rodila sa z hlbokých duchovných koreňov, čerpajúc inšpiráciu z bohatého kultúrneho, náboženského a humanistického dedičstva, ktoré do stredu úsilia stavia dôstojnosť ľudskej bytosti s jej nenarušiteľnými a neodňateľnými právami.

Európa ako spoločenstvo kultúr – to je pestrá mozaika, kde každý kamienok zachováva svoju prirodzenú krásu a jedinečnosť. To nie je "mlyn", kde je všetko rozomleté do jednej indiferentnej masy. Aj preto dnes máme v EÚ 23 úradných jazykov v troch abecedách. To nie je babylon, to je naša rozmanitá Európa rešpektujúca svoju pluralitu kultúr. Zmätok a neporozumenie sú tam, kde si ľudia nechcú či nedokážu porozumieť, hoci trebárs používajú tú istú reč.

Práve najrozsiahlejšie rozšírenie EÚ v r. 2004 bolo mnohými na Západe vnímané ako problém. Prichádzalo veľa nových, odlišných, neznámych alebo málo známych krajín. My sme tento proces vnímali ako znovuzjednotenie, kompletizáciu či europeizáciu dovtedajšieho spoločenstva. Ako budúci člen Komisie pri vypočutí v Európskom parlamente v septembri 2004 som navrhol, aby sme zorganizovali európsky rok dialógu medzi kultúrami. Uvedomoval som si potrebu reagovať na túto zmenu zloženia EÚ a z „problému rozšírenia“ urobiť pozitívnu výzvu.

Zámerom Európskeho roku dialógu medzi kultúrami, ktorý práve prebieha, je napomáhať občanom i každému, kto v EÚ žije, stretať sa na základe vzájomnej úcty a rozvíjať aktívne občianstvo. Dialóg je znakom zrelosti, nie slabosti. Má svoj cieľ i svoje limity. Nemusíme súhlasiť, ale môžeme druhých lepšie chápať. Dialóg spája. Premosťuje priestor, kde slobodne a otvorene môžeme nielen existovať vedľa seba s rozmanitými identitami, ale žiť spolu. Kresťanská kultúra, ktorá podstatným spôsobom ovplyvnila tvárnosť Európy a Slovenska, v zhode s židovským presvedčením vychádza z toho, že na počiatku sveta bolo Slovo – *Logos*. A *dialogos* znamená tvorivé stretnutie dvoch - slov, názorov, presvedčení, uhlov pohľadov, logík, osôb. Dialóg – to nie sú dva monológy. V dialógu môžeme byť viacerí, ale dialóg je pritom jeden. Preto je dialóg stavebným prvkom každej jednoty – v manželstve, v rodine, v spoločnosti, vo svete. Dialóg má byť každodennosťou a

pravidlom, nie výnimočnou udalosťou, musí byť prejavom dôvery a úcty, nie ceremóniou. Iba takto chápaný a rozvíjaný postoj vedie k vyššej kultúre dialógu.

Európsky rok medzikultúrneho dialógu

Dialóg kultúr je potrebný na všetkých úrovniach: od európskej, cez národnú až po regionálnu a lokálnu úroveň. Európsky rok má poskytnúť občanom Únie inšpiráciu, aby neistota, obavy a niekedy i konfrontačný duch voči iným kultúram prerástli do záujmu a dialógu. Nemožno očakávať, že jedna európska iniciatíva radikálnym spôsobom zmení myslenie ľudí. Môžeme však túto tému otvoriť a iniciovať procesy, ktoré k zmene postupne povedú. Ako príklad takejto pozitívnej zmeny môže poslúžiť vzťah Nemecka a Francúzska, ktorý z odvekej rivality, ba nepriateľstva prerástol cez dialóg do tandemu a motora integračného procesu.

Tento rok je teda predovšetkým snahou o šírenie povedomia o dôležitosti kultúr a ich dialógu a povzbudením k novým pohľadom a k novým prístupom. Ide teda v prvom rade o komunikáciu. Centrálnu úlohu zohráva webová stránka www.dialogue2008.eu. Vybrali sme 15 osobností z oblasti kultúry, ktorí sú čestnými veľvyslancami európskeho roku. Sú medzi nimi napríklad Paulo Coelho, Jordi Savall, Agnieszka Holland, ale aj slovenský dirigent Jack M. Händler. Podobne sú zaangažované osobnosti aj na národnej úrovni. V rámci tzv. "Bruselských debát" sa počas roka postupne uskutoční 7 stretnutí, zameraných na medzikultúrny dialóg a jeho súvislosť so vzdelávaním, umením, pracovným prostredím, náboženstvami, migráciou, jazykovou rôznorodosťou, médiami. Práve včera som sa zúčastnil veľmi zaujímavej diskusie o medzináboženskom dialógu. Európska komisia podporila taktiež 7 tzv. vlajkových (reprezentačných) projektov, ktoré pokrývajú vždy viacero európskych krajín. Taktiež sa spolupodieľame na financovaní 27 národných projektov. Cieľom týchto projektov je priniesť medzikultúrny dialóg do bežného, každodenného života ľudí s osobitným dôrazom na účasť mladých. Snažíme sa dať priestor iniciatívam v oblasti hudby, tanca, umenia, mestskej kultúry, športu či dobrovoľníckej práce. Prostredníctvom podujatí a komunikácie podporujeme spoznávanie kultúr, náboženstiev, národov, odlišných životných štýlov. Chceme takto prispieť tak k prekonávaniu predsudkov a nedorozumení v jednotlivých krajinách i v rámci celej Európy. Tento rok dá členským štátom jedinečné príležitosti na výmenu pohľadov a skúseností na to, čo funguje dobre, ako i na to, čo sa neosvedčilo a kde sú problémy.

Komunitárne programy v oblasti vzdelávania, kultúry, mládeže i občianstva obsahujú medzikultúrny dialóg ako prioritnú tému. Je našou snahou, aby sa medzikultúrny dialóg postupne stal integračnou súčasťou rôznych ďalších politík napr. sociálnej, migračnej, zahraničnej a pod.

Rozvíjanie medzikultúrneho dialógu cez oblasti vzdelávania, kultúry a mládeže

Sebadôvera a sebaúcta súvisia s jasným vedomím vlastnej identity a sú základom pri stretávaní druhých kultúr. Identita je pozvaním k vzťahu, k začleneniu, ku kompatibilite s druhými, so svetom. Poznanie kto som, odkiaľ prichádzam a kam smerujem je výrazom kultúrneho a historického vedomia.

Vzdelávanie je tu rozhodujúce a nezastupiteľné. Privádza nás k poznávaniu vlastnej i iných kultúr. Ale vzdelávanie nemá byť iba o odovzdávaní vedomostí. Poskytuje predovšetkým rámec na naše vlastné učenie sa žiť v pluralitnom kultúrnom (multikultúrnom) prostredí – rozvíjaním jazykových znalostí, umožnením mladým prehĺbiť chápanie vlastnej kultúry, podporou otvorenosti voči iným, pestovaním sociálneho a občianskeho povedomia a zdokonaľovaním odborných schopností. Je potrebné, aby sa mladí ľudia učili rozvíjať svoje kultúrne cítenie a prejavy od útleho veku, aby boli schopní adaptovať sa na podmienky meniaceho sa sveta. Každý, i ten "najmenší" člen spoločnosti od nej nielen prijíma, ale súčasne aj prispieva k jej bohatstvu a perspektíve.

Budúci týždeň v rámci Rady EÚ pre vzdelávanie, kultúru a mládež by mali ministri kultúry prijať kľúčový dokument o dôležitosti medzikultúrnych znalostí, ktorý umožní v tomto smere ďalšiu spoluprácu v oblasti kultúry, vzdelávania a mládeže.

To, ako naše vzdelávacie systémy zvládnu otázku diverzity, bude lakmusovým papierom kvality života jednotlivých spoločností. Kvalitné vzdelanie pre všetkých otvára dvere zamestnanosti a aktívnej účasti na spoločenskom a kultúrnom živote. Vzdelanie je najlepším "ekvalizérom" sociálneho postavenia a príležitostí. Dobrá školská politika je zároveň pilierom sociálnej politiky! Je predpokladom rozvoja tvorivosti a inovácií.

Rád by som tiež povzbudil mladých k väčšej medzinárodnej mobilite, aby mali možnosť priamo spoznávať bohatstvo európskych kultúr a jazykov. Mobilita napomáha skutočnej európskej integrácii, ale prispieva aj k vedomiu vlastnej identity a spolupatričnosti k vlastnej krajine. Teší ma, že najpopulárnejším programom Únie je Erasmus (takmer 2 mil. vysokoškolských študentov a učiteľov) a že mu rastie „mladší brat“ Erasmus Mundus pre študentov zo sveta. Kultúrnymi vyslancami v Európe sú tiež mladí dobrovoľníci. Dobrovoľníctvo, ktoré sa môže oprieť o program Mládež v akcii, je so svojimi hodnotami ako solidarita, zodpovednosť, samostatnosť, priateľstvo a pomoc iným príležitosťou formovať zodpovednú a solidárnu spoločnosť.

Rozvoju a prístupňovaniu kultúry napomáhajú aj ďalšie programy a iniciatívy. Napríklad, program Kultúra od r. 2000 podporil spolu 2300 prekladov literatúry, hlavne z a do menej používaných jazykov. Program pre audiovizíu Média iba v minulom roku spolufinancoval distribúciu vyše 300 európskych filmov. Pracujeme na digitalizácii kníh v európskych knižniciach. Do r. 2010 by malo byť takto sprístupnených 6 miliónov kníh.

Udržovanie dialógu v budúcnosti

Európsky rok medzikultúrneho dialógu umožnil túto dôležitú politickú tému otvoriť a predostrieť na stôl. Chcem však zdôrazniť, že cieľom Európskej komisie je vypracovať dlhodobú stratégiu do budúcnosti. Interkultúrny dialóg nemá byť iba jednorazovou kampaňou, ktorá sa skončí a odpláva so skončením roka do zabudnutia. Medzikultúrny dialóg nemá byť **rokom alebo obdobím** ale skôr trvalou **charakteristikou** Európy. Chceme, aby táto oblasť ostala v stálej pozornosti tak na európskej ako i na ostatných úrovniach politiky. Verejné inštitúcie sú zodpovedné za vytváranie otvoreného, priaznivého prostredia, kde sa všetky generácie a skupiny ľudí môžu primerane vyjadriť a aktívne zúčastňovať na živote spoločnosti.

Medzikultúrny dialóg však v žiadnom prípade nechce byť "miešaním všetkého so všetkým". Určite nie je dôvod, aby sme niečo akceptovali iba preto, že je to "iné". Konštruktívna kritickosť a racionálne posudzovanie, či je niečo dobré, alebo nie, je zameraním na pravdivosť. Keď sa totiž stretnú dve hlúposti a dohodnú sa, môže to viesť k tragédii. Preto pravda musí zostať cieľom úprimného hľadania a nášho spoločného záujmu. Lebo – ako vždy doteraz – pravda oslobodzuje.

Záver

Kultúra nie je luxusom, ale nevyhnutnosťou. Jej pravým poslaním i kritériom je úcta k ľudskej dôstojnosti. Toto je zároveň prvá hodnota, ktorá nás spája v slobodnej spoločnosti. Konštruktívny dialóg kultúr bude preto tiež spájať, utužovať a rozvíjať zjednotenú Európu, ktorá je domovom našej domoviny, vlasťou našej vlasti.

Z úcty k osobnosti jej zakladateľa by som rád zakončil slovami veľkého kancelára slobodného Nemecka, Konrada Adenauera: "... Ak sa majú veľké myšlienky o zjednotenej Európe uskutočniť, musia vychádzať z našich sŕdc. Niežeby jednota Európy bola vecou emócií a sentimentu, ale iba pevné srdce, oddané veľkej úlohe, nám môže dať silu vykonať to, čo rozum spoznal ako správne.... Potom zvládneme veľké dielo zjednotenia, ktoré potrebuje každý z našich národov, ktoré potrebuje Európa a ktoré potrebuje celý svet."

Juraj Kukura

Direktor, Theater Arena

Všetci vyhrávají, nikto neprehráva

Španielsky filozof José Ortega y Gasset raz povedal, že 4/5 nášho duševného bohatstva sú spoločným majetkom Európy. Tento majetok treba zveľaďovať a zachovávať, treba ho odovzdávať našim deťom, aby sa z nich mohli stať vzdelaní svetoobčania dnešnej Európy. V súčasnej Európe ide o neustálu výmenu rôznych kultúrnych charakteristík každého štátu. V kultúrnej rôznosti Európskej únie sa nachádza veľká šanca, ktorá spočíva vo vzájomnom poznávaní a spoločnej činnosti. Z tejto šance vo zvyšujúcej miere rastie identita Európy, kde niečo získavajú aj všetky členské štáty, lebo táto identita obohacuje národnú identitu každej krajiny. Kultúra je pritom veľmi užitočným prostriedkom, veď kultúra môže cestovať z jednej krajiny do druhej. Týmto spôsobom pomáha nájdaniu európskej identity.

Článok 151 (bývalý článok 128) zo zmluvy ES (Európskeho spoločenstva) (v Nice) opisuje veľmi krátko a presne, prečo je také dôležité spoločne zveľaďovať kultúrnu rôznosť Európy, citujem:

„Spoločenstvo prispieva k rozvíjaniu kultúr členských štátov pri zachovaní ich národnej a regionálnej rozmanitosti, ako aj súčasného zdôraznenia spoločného kultúrneho dedičstva.“

Každá jednotlivá krajina môže prispieť svojim dielom k rozvoju kultúr, pri zachovaní vlastných kultúrnych znakov a predsa – ako sa píše v texte zákona - tiež ako časť celku, pri súčasnom zdôraznení spoločného kultúrneho dedičstva o ktorom už hovoril aj Ortega y Gasset a ktoré je v nás všetkých.

Európska únia tu má funkciu hlavy rodiny. Je reprezentantom každej jednotlivkej krajiny s jej kultúrnymi charakteristikami, ale zároveň presahuje svoje ovečky ako zodpovedná hlava rodiny, lebo všetky sústreďuje v jednom košari. V tomto košari sa miešajú všetky možné jazyky, jedni jedia cestoviny, druhí jedia bryndzové halušky. Ale každá ovečka má možnosť vymeniť svoje špeciality a to najkrajšie: spoznať nové. Čo vedel Talian o Bulharsku či Rumunsku, kým vstúpili do EU? Dnes môže každý zvedavý Talian veľmi jednoducho, veď sú otvorené hranice, stráviť víkend v Bulharsku. Za tieto dva dni môže nazbierať veľa nových dojmov a rozšíriť si vlastný obzor.

V tejto mierumilovnej jednote a zhode medzi krajinami pravdepodobne spočíva výzva pre dnešnú Európu: nie je samozrejmosťou a treba ju neustále živiť z dedičstva spoločného kultúrneho bohatstva a kultúrnej rozmanitosti spolu s novou, spoločnou kultúrnou tvorbou rôznych krajín Európskej únie. Pomocou kultúrnej spolupráce v Európskej únii treba posilniť sebavedomie EU a nie pýchu jednotlivého štátu. Nezáleží na tom, či ide o malý alebo veľký členský štát, každý má svoje zvláštnosti,

ktoré môže zdieľať s ostatnými a ktorými ich môže obohatiť. Len takto môžu vzniknúť nové myšlienky a Európa ich potrebuje na to, aby bola konkurencieschopná.

Každá členská krajina EU by sa mala orientovať v rozmanitosti európskych životných štýlov, jazykov, náboženstiev a tradícií – za to musia bojovať jednotlivé členské štáty, aby sa dnes a v budúcnosti každý občan aspoň z časti identifikoval s Európou, aby sa každý občan cítil ako víťaz a nie ako porazený.

Jack Martin Händler

Dirigent, Solistes Européens Luxembourg

Interkultúrny dialóg - jednota v rozmanitosti v mojom pôsobení. ˇ

(úvaha)

V máji 1989 sme s priateľmi v Luxemburgu založili medzinárodný orchester Solistes Européens Luxembourg. Berlínsky múr mal pred sebou posledné dni existencie. A náš november 1989 sa blížil. Budúci rok teda slávime dvadsať rokov našej existencie.

V Luxemburgu malej krajine, v ktorej má Európanstvo veľmi bohatú tradíciu, som našiel priestor na realizovanie svojho sna - založiť nadnárodný orchester - spoločenstvo jedincov, ktorí spoločne harmonizujú. Orchester v ktorom štátna príslušnosť, alebo národnosť nie je tým podstatným. Vlastne ide o typ orchestra, aký bol v tridsiatych rokoch minulého storočia v Európe, aj tu v tomto regióne, samozrejmosťou. Orchester európsky.

V orchestri Solistes Européens Luxembourg účinkujú hudobníci - osobnosti z mnohých európskych krajín. Spája nás vzájomná úcta a láska k hudbe. A hudba je mojím povoláním. Som vďačný, že to zažívam. V mieri, rozmanitosti, v jednote.

Prečo?

Viem, odkiaľ som prišiel:

Moja mama sa narodila r.1926 v Dulove na Zakarpatskej Ukrajine.

Už v útlom detstve sa rodina Katzovcov presťahovala do Žiliny.

Odtiaľto boli v roku 1942 Katzovci odvečení do koncentračného tábora Oswienčim.

Mama mala 16 rokov. Otec sa narodil r. 1914 v Oswienčime. Vtedy to bolo známe kúpeľné mesto. Rodina Händlerovcov žila o.i. v Budapešti, v Bratislave a Viedni.

V roku 1937 sa otec z Viedne definitívne presťahoval do Bratislavy.

Chcel ujsť pred nastupujúcim fašizmom. Z Bratislavy bol v roku 1944 deportovaný do KZ Sachsenhausen. Moji rodičia prežili – vrátili sa do Bratislavy - a ja som sa 30. augusta 1947 narodil .

Čo si pamätám z detstva: Žili sme skromne. Bol to dom, kde sa držal šábes. V skromnej malej knižnici bol Brockhaus, Goethe, Schiller, ale aj Madách a Petöfi.

Mama mi spievala a čítala slovenské rozprávky. Mali sme Thorens gramofón, Schelack platne:

Symfónie Beethovena boli mojou hudbou ozaj od útleho detstva, vlastne moje detské pesničky.

Symfónie Brahmsa, opery Verdiho, Pucciniho ale aj Wagnera, Čajkovského Melancholickú serenádu s Dávidom Oistrachom .

Ako štvorročný som dostal prvé husličky a začal som svoju cestu do budúcnosti s hudbou.

Tak som u nás doma prežíval prvé interkultúrne dialógy.

Vyrastal som tu - v Bratislave. Z toho, čo som čítal a čo som počul od posledných svedkov doby viem, že Bratislava bola na prelome devätnásteho a dvadsiateho storočia mestom, kde spolunažívali v mieri vedľa seba Slováci, Maďari, Nemci, Poliaci, Chorváti, Rómovia, katolíci, evanjelici, pravoslávni, židia. Susedstvo Viedne umocňovalo interkultúrnu atmosféru tohto mesta, kde korunovačný dóm stál vedľa synagógy. Naši dedovia tu žili so susedmi v mieri a slobodne. Čas do nástupu nacizmu, tá úžasná freudovská doba, bol asi vrcholom interkultúry v tomto regióne.

A potom prišiel deň, keď sa z niektorých susedov stali židia.

Poučenie z minulosti znie: Rozpoznejme začiatky zla! Nečakajme, kým bude doba opäť potrebovať hrdinov. Lebo nevieme, či nimi dokážeme byť, či sme z takého železa ukutí...

Výzvu na interkultúrny dialóg pokladám za snahu – úlohu nás Európanov uvedomiť si, čo nám dala minulosť – dobré i zlé a čo s tým treba urobiť, ako sa k tomu postaviť.

Rád by som spomenul náš koncert v New Yorku v OSN 3. V. 2004 z príležitosti rozšírenia Európskej únie. Na záver koncertu som dirigoval Európsku hymnu. Prítomní povstali. Uvedomoval som si že toto posolstvo mieru diriguje vnuk tých, ktorí zahynuli v Oswiecime.

Na koncerte bol aj môj syn Tobias narodený v 1981, reprezentant generácie, ktorá zažíva dnešnú Európu v mieri bez hraníc. Tobiasovi rovesníci sú aj v našom orchestri. Pracujem s nimi a chcem, aby našli harmóniu nielen v hudbe, v umení, ale aj medzi sebou. Chcem aby si spolu s nami uvedomili že sloboda jedného človeka je garanciou slobody druhého

Slávnostným koncertom sme oslavovali aj vstup Slovenska do Európskej únie. Ten pocit uvoľnenia a radosti mi ostane navždy v pamäti. Vážený pán komisár, môj vzácny priateľ Ján Fígel, vtedy si bol vyjednávač, to bola Tvoja práca. Za to sme Ti veľmi vďační. Európa nám dnes dáva úžasné možnosti. So svojím orchestrom chcem robiť dobré umenie, aby sme spoločne oslovili to pekné v dušiach ľudí.